

access

Mied d'instrucziun da romontsch
per la scola populara dalla Surselva

9

**Texts
e vocabulari**

Sligiaziuns

**Mied d'instrucziun da romontsch
per la scola populara dalla Surselva**

Texts e vocabulari per la 3. superiura

Auturas ed auturs	Adrian Cathomas Salvatore Stagliano
Grafica frontispezi	Grafikdeal
Transcripzion en InDesign	Adrian Cathomas
Programmaziun pagina d'internet e concepziun Moodle	Marc Thoma
Cussegliazion didactica	Tessa Meuter
Cussegliazion linguistica e lectorat	Alexi Decurtins
Cussegliazion linguistica	Arnold Spescha
Ulteriuras lavurs da tut gener	Ils commembers da suprastonza ed il secretariat PRO IDIOMS SURSELVA
Responsabel general per l'informatica e per Moodle Menader general dil project	Adrian Cathomas Francesg Friberg
Dretgs d'autur	PRO IDIOMS SURSELVA
Da retrer	www.access.ac
Contact	surselva@access.ac
Fotografias frontispezi	Motiv: Alp Pazzola / Scolars dalla 1. superiura Fotograf: Peter A. Dettling / Alexandra Guldmann

versiun 2,
fenadur 2014

Cuntegn

Unitad 1: Sez Ner (Adrian Cathomas)	4
Unitad 2: Edgar Allan Poe (Adrian Cathomas)	11
Unitad 3: Sidonia Caplazi (Salvatore Stagliano)	23
Unitad 4:	53
Unitad 5:	XX
Unitad 6:	XX
Unitad 7:	XX
Unitad 8:	XX
Unitad 9:	XX
Unitad 10:	XX
Unitad 11:	XX
Unitad 12:	XX

Fegl d'informaziun

«La retscha da lecziuns dil Sez Ner ei veramein gartegiada. Sco scolar ein las pusseivladas da s'avischinar al cudisch variontas e spirtusas ed el survegn cheutras in'investa exemplarica sin cudisch, autur ed ambient. Ils pass d'emprender ein cuorts, concentrat, intensivs e possibiliteschan als scolars adina puspei success d'emprender.»

Arno Camenisch

Finamiras

Ils scolars emprendan d'enconuscher in'ovra contemporana dalla litteratura romontscha. Els san tgi che Arno Camenisch ei e tgei rolla che sia litteratura gioga sin camp naziunal ed internaziunal. Els s'occupeschan cul stil dil Sez Ner.

Structura

L'elaboraziun secumpona da treis parts:

1. Elaboraziun cul cudisch Sez Ner
2. Elaboraziun senza il cudisch
3. Apps per repeter tut

Bunamein tut ils pensums ein sin pupi. Per part ein els cumbinai cun exercezis da Moodle. Mo ils apps ein diltuttafatg digitals

Ulteriur material

Sin Moodle sesanflan dus fegls per far cartas da plaids. Plinavon san las damondas aviartas vegnir giudicadas. In fegl da valetaziun stat medemamein a disposiziun per scargar sco tabella dad Excel.

Empustaziun dil cudisch

Il cudisch Sez Ner ins retrer per scolars directamein silla pagina d'internet

www.arnocamenisch.ch

per in prezi reduciu da 15 frs cull'indicaziun «cudischs per Access».

Sez Ner

Pensum 1: Teidla sin Moodle in emprem schatg dil Sez Ner ed emprova da cumpletar las larijas cun cavazzins!

Tema central

- **La veta criua da quater umens sill'Alp**

Stavonas al pei dil Sezner.

- **Temps: Ina stad**

Lungatg dil cudisch

- **In lungatg fetg direct**
- **Lungatg plidau**
- **Germanissens, cuortas construcziuns**

Persunas

Signun

Zezen

Paster

Purtger

Veterinari

Ina suletta dunna: Starlera

Animals

Tgei animals vegnan avon el cudisch?

- **Pors**
- **Vaccas**
- **tgauns**
- **Cavals**

Co vegnan els tractai?

- **A moda fetg rubiestia. Ei vegn dau sils animals.**

Nua sesanfla il Sezner?

Visavi il Pez Tumpiv. Vischnaunca da Sursais-

sa. Al pei dil Sezner sesanfla l'Alp Stavonas.

Da tschella vart dil Sezner sesanfla la Val Lum-nezia.

Pensum 2: Sin Moodle anflas ti igl exercezi «Igl autur Arno Camenisch». Sliglia cugl agid dalla pagina d'internet www.arnocamenisch.ch il pensum. Ti stos contonscher 70%.

Pensum 3: Il fenadur 2010 ha la televisiun svizra tudestga (SRF) emess ina contribuziun davart il Sez Ner. Mira quella contribuziun sin Moodle e scriva silsuenter per ro-montsch entgins cavazzins che ti has udiu duront la contribuziun.

Sligiaziun individuala

Pensum 4: Criticas Sez Ner

Resumescha ina dallas tschun criticas (NZZ, Suedostschweiz, Der Bund, swissinfo, Illustrada Svizra) davart il cudisch Sez Ner!

Sligiaziun individuala

Pensum 5: Criticas en general

Ti cul cumprar in niev cudisch ni in niev disc cumpact. Ti sas era patertgar vid in pèr nov skis, in niev computer ni schiglioc enzatgei ch'interessescha fetg tei. Co s'informeschas ti tgei cudisch, tgei disc cumpact ch'ei buns? Scriva entginas pusseivlads che gidan tei da sedecider tgei product ch'ei il meglier.

Sligiaziun individuala

En mintga gronda interpresa dat ei ina certa hierarchia. In exempl tier ina firma da bagheggiar: Sisum ei il meinafatschenta che pren las impurtontas decisiuns per l'interpresa (tgei lavurs fagein nus, con aultas ein nossas offertas...). Giusut vegnan ils responsabels pils baghetgs. Els diregian leu las lavurs. Aunc in tec pli bass ein ils poliers. Quels ein specialisai silllas lavurs sco talas e meinan quellas. Sut ils poliers ein ils luvrers ch'exequeschon las lavurs e propri giudem la hierarchia ein ils emprendists.

La hierarchia dad alp duesses ti adina haver in tec el tgau cu ti legias il Sez Ner.

Pensum 6: Empleina las largias!

firma	armada	alp
il meinafatschenta	igl aultofficier	il signun
il polier	igl officier	il zezen
il luvrer (p.ex. miradur)	il sutofficier	il paster
igl emprendist	il schuldaу	il purtger

Pensum 7: Legia co il pur salida ils quater umens dad alp. Descriva cuortamein la scena. Corrispunda quei culla hierarchia? (paginas 22, 36, 72)

Il pur fa viva cul signun, dat il maun al zezen, petga al paster giu per la schuiala e dat il tgau si pil purtger. Clara hierarchia e constat culla hierarchia descreta.

Pensum 8: Ins sa era volver entuorn la hierarchia. Studegia inagada daco igl Arno ha gest priu il Sez Ner e buc in auter cuolm. Tgei cuolm vessest ti priu e daco? (pagina 64)

Il Sezner ei mo in cuolmet nunspectacular ella Surselva. Forsa ha Arno Camenisch priu gest ord quella raschun il Sezner. Visavi sesanfla il Pez Tumpiv, in bia pli ault ed imposant cuolm ch'il Sezner. Arno ha viult la hierarchia e buca dedicau siu cudisch al «grond».

Il paster ed il purtger

Pensum 9: Il paster ed il purtger fan pésch in sper l'auter. Per in eis ei impurtont da far lunsch pésch. Lu tarlischa el el sulegl sco aur. A tschel ei la precisadad impurtonta. Transpona quei silla litteratura. (pagina 28)

Pil paster eis ei enorm impurtont da far lunsch pésch. Al purtger ei la precisiun impurtonta - tuccar la noda. Quei ei ella litteratura buc auter: Ei dat scribents che scrivan ovrunas impo-santas. Auters seconcentreschan sigl essenzial sco per exemplu igli Arno Camenisch.

Pensum 10: Las duas figuras purtger e paster ein ella hierarchia il pli datier in da l'auter. Tgei tschontschon ei tut in cun l'auter? (paginas 28 e 30, 46, 60, 96)

Praticamein nuot. Gnanc els vegnan da mantener in bien contact, mintgin ei persesez.

Real ni fictiv

Pensum 11: Legia in pèr gadas quella passascha dil Fazandin e descriva l'atmosfera en entgnas construcziuns. Tgei colur ha quell'atmosfera per tei. (pagina 54)

Ina atmosfera pesonta, apocaliptica. La colur ei cotschna.

Pensum 12: Ei quella scena reala ni pusseivla? Declara! (pagina 158)

Na, denton fetg divertent. Forsa in'allusiuon co ins emprova da far cun tut daners.

Pensum 13: Legia bein pagina 116 e tila ina conclusiun per la veta.

Ins sto buca mirar anavos ella veta. Impurtont ei mo da mirar el futur, ei dat adina ina via che meina vinavon.

Pensum 14: Adina puspei va enzatgei empaglia el cudisch Sez Ner, ins anfla buca pli ei ni enzatgei ei rut. Tgei elements destructivs anflas ti sin las suandontas paginas? Scriva treis ulteriurs elements ed aschunta la pagina. (paginas 4, 8, 14, 24, 34, 68, 92, 114)

4: Il signun penda cul glaitschirm els pégn, il caschiel sescufla, il zezen ha mo otg dets 8: La vacca dil Clemens rumpa ils palsseiv, il tgaun dalla starlera ei vegnius castraus 14: Las vaccas sfraccan al Tschäncli las combas davon 24: la carretta ha in bratsch rut, la vacca dil Toni Liung ha sfraccau giu il tgiern dretg 34: Il radio cull'antenna rutta 68: Igl aug dil Pieder ei turnaus dall'America e morts, il paster ed il signun mazzan ina gaglina 92: in truchet senza mnetscha, in vadi miert, 114: il rinc dil nas al piertg fa ch'il saung daguota giun plaun

Pensum 15: Daco scriva Arno buc in romontsch pur, quei vul dir in «bi» romontsch senza plaids tudestgs? Scriva treis raschuns e sedecida per ina che ti creias ch'ella seigi la dretga.

Si d'alp tschontscha la glieud buca sco professers. Aschia scriva Arno sco la glieud plaida.

Pensum 16: Descriva en duas construcziuns la vacca dil Gieri Blut. Patratga che la vacca fuss in carstgaun. Tgei caracter vess quel? (paginas 172 e 174)

Descriva en duas construcziuns la vacca dil Gieri Blut!

Pensum 17: Duas modas da descriver. Dad ina vart la zoppa, da tschella vart ils turists. Declara las differenzas. Seigies attents sillas construcziuns! (paginas 10 e 16)

Zoppa: Cuortas construcziuns, pren ora il tempo. Tiels turists va ei nundetg spert, liungas construcziuns, ei flessegia.

Pensum 18: Teidla il text original digl Arno Camenisch sin Moodle e legia silsuenter quella passascha culs plaids translatai per romontsch. Co tuna quei? Daco ei Arno sedecidius pils germanissem (plaids tudestgai)?

Igl Arno Camenisch scriva sco la glieud tschontscha. Ils umens si d'alp tschontschan buca sco professers, mobein mischeidan romontsch cun tudestg. In lungatg fetg autentic.

Pensum 19: Sin Moodle anflas ti treis exercezis per trenar entgins plaids che vegnan avon el cudisch Sez Ner. Silsuenter squetschas ti las cartas da plaids che sesanflan medemamein sin Moodle per trenar. quels per in test.

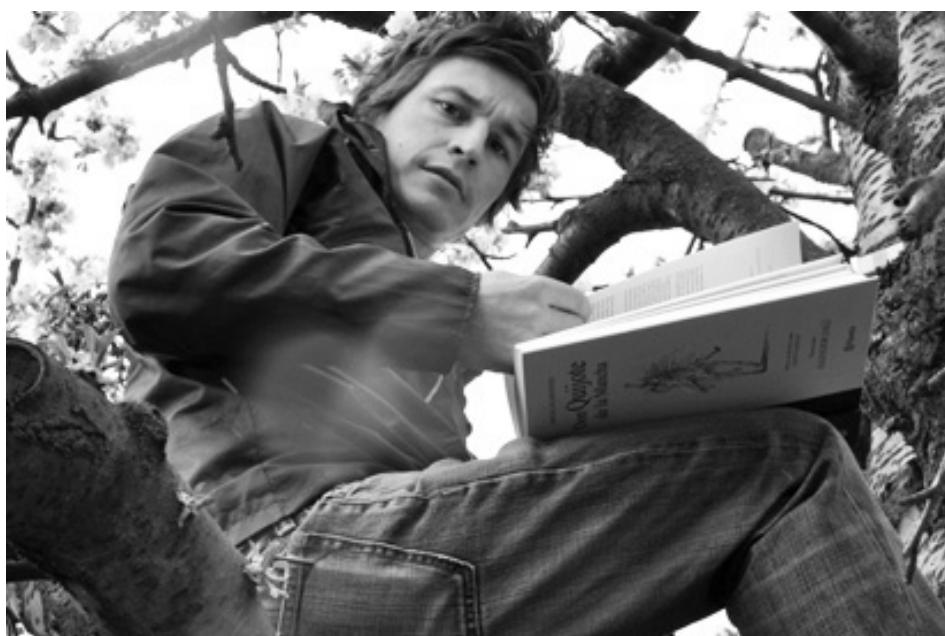

Pensum 20: Legia e teidla sin Moodle duas passaschas per romontsch e per tudestg e scriva cheusut sis differenzas denter ils dus texts.

Sligiaziun individuala

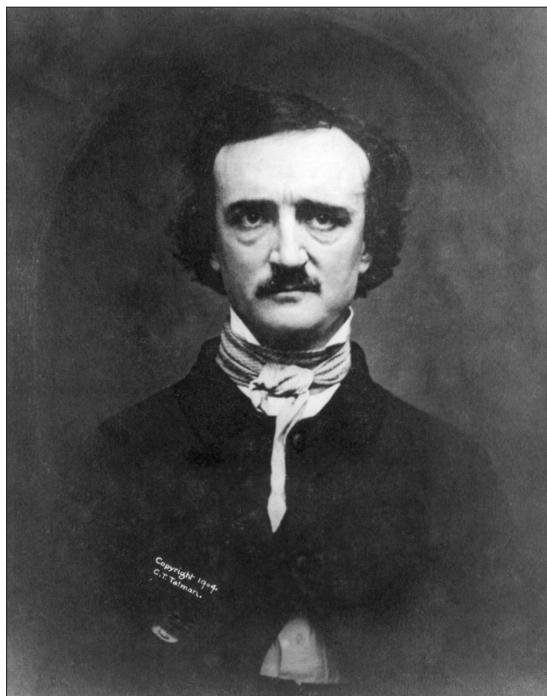

Pensum 21: Repeta igl entir cudisch cun ils differents apps che ti anflas sin Moodle!

Edgar Allan Poe

Biografia

Edgar Allan Poe (1809-1849)

Poe ei naschius ils 19 da schaner 1809 a Boston sco fegl d'in'actura. Gia cun diesch onns ha el piars ses geniturs. 1826 ha el entschiet cun ses studis all'universitat da Virginia. In onn pli tard ha el fatg siu survetsch militar, ord il qual el ei vegnius relaschaus 1831. 1838 ha Poe maridau sia cusrina Virginia Clemm ch'ei morta 1847 e che ha schau anavos siu consort confus. El ei vivius en petra paupradad ed ei morts ils 7 d'october 1849 per in motiv nunenconuschent.

Muntada per la litteratura mundial

Poe ha influenzau fetg la litteratura fantastica da horur. Historias cuortas sco "Il cass Valdemar", "La chista liunga" ni "Il gat ner" ein mo entgins exempels da sias ovras cun gronda tensiun. Cun "Igl assassinat dubel ella Rue Morgue" (The Murders in the Rue Morgue) ei Poe igl inventader dalla historia da detectivs ed dil herox che sligia ses cass cun logica e scienzia.

Il pli grond success ei stau il cudisch da scola cul tetel:

"The Conchyologist's first book or, a system of testaceous malacology".

Las ovras liricas "The Raven" (il corv) e "The Bells" (ils zenns) s'audan tier las pli impurtontas poesias dils Stadis Uni.

Temas da sias lavurs

In dils temas che vegn adina puspei avon ellas historias da Poe ei la mort dad ina biala dunna. („Marella“, „Ligeia“, „Annabel Lee“). Savens tematisescha el il nunsupportabel patratg da vegnir satraus vivs ("The fall of the house of Usher", "Buried alive"). In auter tema preferiu da Poe ein persunas ch'ein ordasenn, provocheschon lur agen discletg e paran da buca saver spindrar sesezzas. Poe vegn – era entras numerus films da sias historias – mai a piarder il maletg d'in autur da horur. Tuttina astgan ins buc emblidar sia ulteriura vasta litteratura. La gruppa da pop „Alan Parsons Project“ ha fatg in dc ord parts dall'ovra litterara da Poe („Tales of Mystery and Imagination by Edgar Allan Poe“).

Bien divertiment cullas historias dad

Edgar Allan Poe

Pensum 1: Legia bein l'ovra e la biografia da Poe. Silsuenter fas ti igl exercezi da Moodle. Ti duesses contonscher silmeins 70%.

Il cor-traditur

Igl ei ver! Nervus, jeu erel viet i nervus e quei sun jeu aunc adina. Sun jeu denton perquei era ordasenn? Miu esser schliats veva mo migliurau mes senns, buca destruiu ni smuttau els. Oravontut mi'udida era vegnida bia megliera. Jeu udevel caussas che succedevan en tschiel e sin tiara ed era biaras che succedevan egl uffiern. Co savess jeu esser ordasenn? Mo tedlei, con raschuneivels e ruasseivels che jeu vegnel a raquintar a Vus l'entira historia. Jeu sai buca pli dir exact, cu jeu hai per l'emprema gada giu il patratg, mo dapi lu ha el mudergiau mei di e notg. Jeu hai buc encuretg in motiv ed jeu sun era buca vegnius influenzaus dad odi. Jeu vevel bugen igl um vegl. El haveva aunc mai fatg enzatgei dil schliet a mi. El veva mai offendiu mei. Jeu vulevel era buca siu aur. Mo – in da ses eglis irritava mei. Gie, ei ha stuiu esser siu egl! El semegliava quel dad in tschéss – era d'in blau pallid e cuvretgs d'ina fina pial. Sch'el mirava sin mei, survegnevel jeu immediat pialgaglina. Aschia sun jeu sedecidius plaun a plaun d'assassinar igl um vegl per saver sedeliberar sin quella moda e maniera da siu egl.

Perquei tratgan ins ch'jeu seigi ordasenn! Narrs san buca tgei ch'els fan. Vus vesse denton stuiu

veser mei! Vus vesse stuiu veser mei, cun conta ponderaziun e precauziun ch'jeu hai agiu! Jeu sun aunc mai staus pli gentils cugl um vegl che duront quell'jama ch'jeu hai mazzau el. Mintga notg, da mesanotg, arvevel jeu precautamein igl esch da sia combra ed – o, con silenziusamein! Cu jeu havevel aviert avunda igl esch per saver cuchegiar viaden, prendevel jeu mingamai viado mia latiarna ch'era cuvretga da tuttas varts, aschia che gnanc in stel glisch pudeva extrar ordella. Lu catschavel jeu miu tgau atras la fessa digl esch aschi da bass, ch'igl um vegl fuss mai vegnius allerts. Sch'enzaghi vess viu mia malezia e precauziun, vess el segiramein ris. In'entir'ura prendevel jeu temps per catschar miu tgau sper igl esch vi, entochen ch'jeu sa-

vevel observar igl um en siu letg. Ha! Vess in narr tonta pazienza? E lu, suenter haver miu tgau ella dretga posiziun, arvevel jeu precautamein e mo aschi fetg, ch'in sulet radi pudeva curdar sigl egl dil tschéss. Quei hai jeu fatg duront siat notgs, exactamein da mesanotg. Jeu hai denton adina mo saviu observar igl um vegl cun eglis serrai, aschia ch'ei era per mei nunpusseivel d'assassinar el. Buca ch'igl um vegl violentava mei, mobein mo siu nausch egl. Mintga damaun mavel jeu nunschenadamein en sia combra, tschintschavel cun el cordialmein e dumandavel el, co el hagi passentau la notg. Ei vess pia stuiu esser in um vegl senza negina fidonza per saver vegnir sill'idea ch'jeu observavel el duront las notgs e ch'jeu havevel ina sgarscheivla finamira.

Ell'otgavla notg hai jeu aviert aunc pli precautamein igl esch che usitau. La lontschetta da minutus semuentava pli spert che miu maun. Aunc mai vevel jeu sentiu ton domini sur memez. Jeu savevel

strusch controllar miu sentiment da victoria. Patertgar ch'jeu arvevel plaunet igl esch ed el gnanc realisava el siemi da miu far e demanar! Duront quei patratg hai jeu buca saviu retener, da lahergnar fetg da bass. Forsa ha el udiu ei, pertgei en quei mument eis el semuentaus en siu letg, aschia sco sch'el fuss gest vegnius neunavon. Forsa tertgeis ch'jeu seigi fugius quei mument? Oh na! Sia combra era diltutafatg stgira. Jeu savevel pia, ch'el saveva buca veser ch'igl esch era aviarts in techet ed jeu arvevel quel adina dapli e dapli.

Miu tgau era gia diltut en sia combra ed jeu erel gest vidlunder dad arver la latiarna cu jeu hai tuttenina udiu igl um a clamond: "Tgi ei cheu?" Jeu sun restaus fetg ruasseivels ed hai buca dau risposta. In'entir'ura hai jeu gnanc muentau ina survintscheglia. El seseva en siu letg e tedlava, exactamein sco jeu notg per notg, tgei che capeti proximamein. Lu hai jeu udiu in lev schemer ed jeu hai immediat saviu che quei seigi in schemer dalla tema da murir. Ei era buc in schemer dil mal, buc in schemer da quitaus – ei era il lev tun ch'era sefatgs libers dalla profunditad dad in'olma mudergiada. Jeu enconuschevel quei tun e stevel era in tec mal pigl um vegl, era sch'jeu erel emplenius cun plascher. Uss savevel jeu ch'el durmeva buc e che sia tema s'augmentava da minuta tier minuta. El empruava segir da seperschuader ch'el hagi udiu nuot, silpli in suffel, ina miur ni enzanua in grond insect che ha cuort fatg ina ramur. Gie, segir ha igl um vegl empruau da consolar sesez cun da quels patratgs; mo ei gar-tegiava buc. Ei era adumbatten, pertgei la mort s'avischinava gia e si'umbriva nera veva gia circumdau l'unfrenda. Exact quell'umbriva effectuava ch'igl um vegl senteva mia presenza.

Pér suenter in'ura sun jeu sedecidius dad arver in tec la latiarna. Jeu hai fatg ei – ins sa strusch s'imaginar con precautamein! Con silenziusamein – tochen ch'in lev radi ei curdaus sigl egl da tschéss.

Ei era aviarts diltutafatg e cu jeu hai viu quei, sun jeu vegnius enorm vilaus. Jeu hai immediat enconuschiu quei blau pallid cuvretgs d'ina fina pial. Aschi fetg sco en quei mument hai jeu aunc mai sentiu pialgaglina. Dapli vesevel jeu buca digl um vegl, pertgei jeu vevel drizzau il radi exactamein sin siu egl smalediu.

Jeu hai gia remarcau ch'ins tratga ch'jeu seigi ordasenn senza raschun. Jeu erel semplamein cumplettamein attents. Mi'udida era aschi sensibla ch'jeu udevel il battacor digl um vegl e quei ha augmentau miu odi aunc bia pli fetg. Tuttina sun jeu restaus ruasseivels. Jeu strusch targevel flad! Jeu tenevel mia latiarna senza semuentar ed empruavel da tener il radi dalla latiarna directamein sigl egl dad el! Siu battacor vegneva pli e pli fermi. Ussa stueva il snuezi digl um vegl esser sil pli ault punct. Ei vegneva pli e pli dad ault! – Jeu hai gie gia detg ch'jeu erel nervus: jeu sun aunc adina nervus. Quella ramur dil cor en quei silenzi sco sin in santeri ha fatg a

um vegl esser sil pli ault punct. Ei vegneva pli e pli dad ault! – Jeu hai gie gia detg ch'jeu erel nervus: jeu sun aunc adina nervus. Quella ramur dil cor en quei silenzi sco sin in santeri ha fatg a mi gronda sgarschur. In pèr paucas minutias hai jeu saviu star tut eri. Il battacor vegneva denton pli e pli dad ault. Jeu hai tertgau ch'il cor stoppi mintga mument schluppar. Ussa hai jeu pigliau gronda tema, ch'ils vischins savessien udir il cor digl um vegl. Uss era il mument arrivaus d'exequir mi'ovra. Cun in sgarscheivel griu hai jeu aviert diltut la latiarna e sun siglius ella combra. El ha dau in griu – mo ina gada! En quei mument hai jeu tratg el giun plaun e tratg il resti da letg sur el giu. Lu hai jeu surris plein plascher, aschispert ch'jeu hai giu commess miu malfatg. Il cor ha denton cuntuau a dar per entginas minutias. Quei violentava denton buca pli mei. Atras la preit savevan ins buc udir ei. Finalmein ha el calau da batter. Igl um vegl era morts. Jeu hai fatg uorden cul resti da letg ed intercuretg il tgierp. Gie, el era morts – morts! Jeu hai mess miu maun sin siu cor per entginas minutias. El batteva buca pli. El era segiramein morts. Siu egl vegneva buca pli a mudergiar mei.

Tgi che queta aunc adina ch'jeu seigi ordasenn sto gleiti curreger siu meini, aschispert ch'el intervegn con precautamein ch'jeu hai zuppaui siu tgierp.

Sco emprem hai jeu scarpau treis aissas ord il plantschiu dalla combra, tagliau il tgierp en tocca e mess il tgierp el plantschiu. Lu hai jeu tschentau las aissas exact sco ellas eran avon. Ei deva nuot da schubergiar – negin tac da saung. Jeu erel staus bia memia precauts!

Cu jeu hai giu finiu la lavur era ei las quater ed aunc adina schi stgir sco da mesanotg. Strusch che l'ura ha dau las quater, ha ei spluntau. Jeu hai aviert senza schliata cunsenzia, tgei vevel jeu da temer? Treis umens ein entrai. Els ein sepresentai sco polizists. Duront la notg vevan ils vischins udiu in griu ed aschia vevan els clamau la polizia.

Jeu surrievel – pertgei vess jeu stuiu haver tema? Jeu hai pretendiu ch'jeu hagi griu duront in schliet siemi. Igl um vegl seigi ius sin viadi. Jeu hai accompignau ils treis umens e motivau els da gie encuirir bein. Sco davos hai jeu menau els en combra e mussau ad els che ses daners e sias custeivladads eran tuttas aunc avon maun. Jeu sesentevel aschi segirs, ch'jeu hai purtau sutgas ella combra e manegiau ch'els dueigien prender plaz e ruassar dils strapazs. Plein plascher partertgavel jeu vid l'ironia dalla situaziun: Ils polizists „sesevan“ sill'unfreenda. Els eran cunteins dad haver anflau nuot. Miu secuntener veva fatg svanir lur suspects. Jeu erel bunamein euforics. Duront ch'jeu devel rispostas sin lur damondas, tschintschavan els da caussas nunimpurtontas. Igl ei denton buc iu ditg, ch'jeu hai sentiu ch'jeu sun vegnius alvs sco la mort. Miu pli grond giavisch era ch'els mondien gleiti. Jeu vevel mal il tgau ed ina canera fageva mal a mias ureglas, els vevan denton buc el senn dad ir e tschintschavan vinavon. La ramur en mias ureglas vegneva pli e pli ferma ed ei vegneva a mi pli e pli clar. Jeu hai entschiet a tschintschar pli dad ault, per buca stuer tedlar la canera. Igl ei denton buc iu ditg e la ramur ei vegnida pli clara, tochen ch'jeu hai remarcau tgei ch'eis era.

Jeu tschintschavel e tschintschavel adina pli e pli dad ault. Tgei vulevel jeu pigliar a mauns? Ei era in tun svelt e da bass sco dad in'ura da sac ch'ins ha cuvretg cun launa. Ils polizists udevan aunc adina buca la ramur. Jeu tschintschavel aunc pli spert e pli intensiv; denton era la ramur vegneva pli e pli dad ault. Daco mavan els buc? Jeu sun ius vi ed enneu tut vilaus. Adumbatten, la ramur carscheva. Dieus pertgiri! Tgei duevel jeu far? Jeu erel aschi vilaus, jeu

smaledevel! Tuttenina hai jeu tschappau ina sutga ed entschiet a runar quella dil plantschiu vi e tuttina: La canera vegneva pli e pli ferma! Aunc adina tschintschavan ils polizists e surrievan. Era ei pusseivel ch'els udevan nuot? Oh Diu! Na! Na! Els udevan ei! – Els vevan gia in dubi! – Els sa-vevan tut! – Els rievan pervia da mei! Quei tertgavel jeu (e tratgel aunc adina). Denton tut auter era pli emperneivel che mia tema da murir, meglier che lur beffa! Jeu supportavel buca pli lur rir bef-fegiont. Jeu sentevel che jeu stuevel grir – grir ni murir! Ed ussa – teidla – puspei – pli dad ault! Pli dad ault!! Pli dad ault!!! Pli dad ault!!!! – “Canaglia!” hai jeu griu. “Calei da rir ora mei! Jeu confessel miu malfatg! Scarpei si las aissas! Cheu! Cheu! Igl ei siu battacor!”

Pensum 2: Mira il film animau sin Moodle. Scriva sil pli pauc treis construcziuns tier quell'interpretaziun dall'historia «Il cor-traditur»!

Sligiaziun individuala

Pensum 3: Sin Moodle anflas ti 24 construcziuns davart quell'historia cuorta. Decida sch'ellas ein gestas ni fallidas!

Pensum 4: Enquera il dretg plaid e la dretga translaziun! Igl emprem bustab constat. Trene-scha silsuenter da translatar ils plaids cun Moodle!

adumbatten	vergeblich
carscheva	vergrösserte sich
battacor	Herzklopfen
consolar	trösten
domini	Beherrschung
drizzau	gerichtet
effectuava	bewirkte
fugius	geflohen
insect	Insekt
lahergnar	kichern
latiarna	Laterne
neunavon	hervor
olma	Seele
pallid	bleich
precautamein	vorsichtig
profunditad	Tiefe
proximamein	nächstens
raschun	Recht
ruasseivels	ruhig
schemer	stöhnen
sedecidius	entschieden
seperschuader	sich überzeugen
silenziusamein	still, schweigsam
umbriva	Schatten
victoria	Sieg
vidlunder	dran, daran

Pensum 5: Metta ils plaids che ti has encuretg el pensum 4 ellas dretgas largias!

Jeu hael aviert **precautamein** igl esch. Jeu sesentevel fetg segirs, aunc mai vevel jeu sentiu ton **domini** sur memez. Ei era strusch pli pusseivel da contollar miu sentiment da **victoria**. Il vegl saveva nuot da mes plans. Jeu erel schi cuntents cun mei, che jeu hai buca saviu seretener da **lahergnar** da bass. En quei mument ei il vegl denton semuentaus, sco sch'el fuss vegnius **neunavon**. Era sche jeu hai temiu cuortamein, sun jeu segir e franc buca **fugius** naven. Gest cu jeu erel **vidlunder** dad arver la latiarna hai jeu udiu la vusch digl um. Jeu hai buca rispundi e sun staus **ruasseivels**. Notg per notg spitgavel jeu tgei che schabegi **proximamein**. Jeu hael udiu ina leva canera, quei era in **schemer** dalla tema da murir. Il tun lev era sefatgs libers dalla **profundidad** dad in'**olma** mudergiada. Jeu savevel ch'igl um dormi buc e che sia tema **carscheva** d'ina minuta a l'autra. Il vegl empruava segir da **seperschuader** ch'el hagi udiu nuot. Ei vess gie saviu esser la ramur d'in **insect**. Segir ha el emprau da **consolar** sesez cun quei patratg. Mo quei ei buca gartegiau, ei era **adumbatten**. La mort s'avischinava e si'**umbriva** veva circumdau l'unfrenda. Gest quei **effectuava** ch'igl um senteva mia presenza. Suenter in'ura sun jeu **sedecidius** dad arver in tec la **latiarna**. Jeu hai fatg quei **silenziusamein**. Igl egl dil vegl era aviarts, e quei blau **pallid** ha fatg vegnir mei vilau sco adina. Il radi dalla latiarna vevel jeu **drizzau** sin siu egl. Matei che tut tratga ch'jeu seigi ordasenn senza **raschun**. Jeu udevel il **battacor** digl um.

La buot Amontillado

Jeu havevel supportau aschi bein sco pusseivel las mellis malgestadads da Fortunato. Cura ch'el ha denton ughegiao da permalar mei, hai jeu engirau da far vendetga.

Vus enconuscheis mei e vegnis perquei a crer a mi ch'jeu hagi mai smanatschau ad el. Clar era denton ch'jeu vegni in di a far vendetga; e mia vendetga dueva esser aschi perfetga, ch'jeu mez gnanc ...

Jeu level buca mo castigiar, mobein castigiar senza vegnir mez castigiaus. Malgiustia dat ei buc, sche quel che fa vendetga vegn castigiaus – igl offensur paga buc sch'el enconuscha buca quel che fa vendetga.

Vus saveis s'imaginar ch'jeu hai buca dau caschun a Fortunato, seigi quei cun plaid ni fatg, da dubitar vid mia beinvulentscha. Jeu hai surris sco adina, ed el sminava buca che miu surrir sereultava dil patratg da far fin cun el.

El haveva ina fleivlezia, quei Fortunato, schegie ch'el era in um ch'ins stueva appreziar, gie schizun temer. El era in expert da vin. Mo paucs Taliens ein veramein buns experts. Sch'ei mava per annadas veglias da vin fuva el veramein in expert. Jeu mez erel medemamein versaus cun ils products da vegnas talianas e cumpravel en abundanza nua ch'ei deva ina caschun.

Ina sera, denter di e notg, gest duront il grondius temps da tscheiver, hai jeu entupau miu amitg sin via. Fetg cordial ha el plidentau mei, pertgei el haveva gia buiu empau. El fageva buna pareta en siu vestgiu stretg ch'era coluraus differentamein. Vid sia capetscha en fuorma adempez pendevan stgellas.

Jeu erel aschi incantaus da veser el ch'jeu strusch savevel calar da scurlar il maun ad el.

«Miu car Fortunato!» hai jeu detg ad el, «quei ei ussa stupent! Na - con bein che Vus veseis ora oz! – Patertgei : Jeu hai survegniu ina buot Amontillado - ni plitost in vin, ch'ins dat ora... gie, gie! Jeu hai mes dubis...» «Co?» ha el dumandau, «Amontillado? Ina buot? – In'entira buot? – Buca pusseivel! Ed ussa duront il tscheiver!»

«Jeu hai gie era mes dubis», hai jeu rispundi ad el. «Jeu sun staus tups avunda da pagar in prezi cumplein per Amontillado, senza tedlar Vies pareri. Vus eras denton negliu d'anflar ed jeu hai buca vuliu munchentar quella caschun...» «Amontillado!!??»

«Jeu hai mes dubis, sco detg...» «Amontillado!?»

«Jeu less bugen esser segirs...»

«Amontillado!? ...»

«Damai che vus essas occupai questa sera, lessel encurir Luchesi. Sch'enzatgi sa dar in pareri, lu el. El vegn segir a dir a mi...»

«Luchesi sa buca differenziar denter Amontillado e Sherry...»

«E tuttina dat ei tappaloris che pretendan ch'el capeschi era enzatgei da vin sco Vus!»

«Vegni cun meil!»

«Nua?»

«En Vos tschalers!»

«Na, miu cumpogn; jeu less buca surduvrar Vossa buontad. Jeu vesel, Vus essas envidai! Luchesi...» «Jeu sun buca envidaus, vegni!»

«Na, miu cumpogn! L'invitaziun fuss gie il pli pauc! La ferdaglia scamonda denton a nus da far l'emprova. Ils arviuls ein ordvart humids e las preits cuvretgas da salpeter.»

«Oh, mo vegni! La ferdaglia... quei fa nuot! Amontillado? Tgisà, tgei ch'ins ha vendiu a Vus! E – Luchesi, quel sa veramein buca differenziar denter in Sherry ed in Amontillado – quei sa el buc!»

Aschia ha Fortunato priu miu bratsch. Jeu hai priu neunavon ina masra nera da seida, sun secu-vretgs fermamein en miu manti lartg ed hai schau menar mei dad el tochen tier miu palaz.

Negin dalla survitud era a casa. Tuts eran i giuadora per guder il tscheiver. Jeu vevel detg ad els che jeu seigi naven entochen la damaun. Jeu hai se capescha saviu che tuts survients ein svani aschispert che jeu hai bandunau miu palaz.

Jeu hai tunschiu dus tizuns dallas fixaziuns, hai dau in al Fortunato e menau el atras miu palaz entochen tier la porta che menava tier igl arviul. Lu sun jeu ius dad ina scala rudiala giuado ed hai supplicau el da suandar precautamein. Nus essan finalmein arrivai giudem. Uss stevan nus sil plantschiu humid dallas catacumbas da Montresor.

Miu amitg semuentava a moda malsegira, las stgellas vid sia capetscha fagevan canera.

«La buot?» ha el dumandau.

«Quella schai plinengiu», hau jeu rispondiu, «denton mirei mo, co ils fils vid las preits tarlischan!» El ei semenaus ed ha mirau sin mei cun egls da glas che larmavan digl alcohol. «Salpeter?» ha el dumandau suenter in mument, suenter ch'el haveva tuschiu tut ch'ella zaccudeva.

«Gie ... Salpeter!» hai jeu rispondiu resolutamein, «lein puspei ir siado. Vossa sanabad ei memia impurtonta. Vus essas rehs, respectai, vegnis admirai, carezai ; Vus essas ventreivels, aschia sco jeu erel inagada. Per mei fuss ei buca ton donn. Lein puspei ir siado. Jeu savess buca responsar sche Vus vegnisses malsauns. Plinavon sai jeu gie dumandar Luchesi...»

«Finiu!» ha el rispondiu. « La tuos munta nuot, hehe! La tuos vegn nuota a mazzar mei, jeu vegn nuota a murir da quei.» «Quei sperel jeu fetg», hai jeu rispondiu, «quei ei era buca mi'intenziun dad tementar Vus. Vus duesses denton tuttina esser precauts. In sitg da quei Medoc dil reminent – quel vegn a proteger dil humid.»

Jeu hai priu ina butteglia dalla cruna ed aviert ella. «Bui!» hai jeu detg e tunschiu la butteglia ad el. Fortunato ha tschaghignau sin mei ed ha mess la butteglia vid sias levzas. Suenter ha el fatg ina pausa e puspei tschaghignau sin mei duront che las stgellas scalinavan. «Jeu beibel sils defuncts che ruaussian sut nus!» ha el fatg lalas. «E sin Vossa liunga veta.» Sin quei ha el puspei priu miu

bratsch e nus essan caminai vinavon.

«Ils arviuls», ha el manegiau suenter in mument «...fetg gronds ... fetg ...» «Ils Montresors», hai jeu dau per risposta, «eran ina famiglia beinstonta.»

«Jeu hai emblidau... emblidau Vies uopen...» «In grond pei dad aur en in prau; il pei smacca ina siarp che ha perfurau ses dents el pei.» «E ... la muntada?» «Nemo me impune lacessit (negin vilenta mei senza vegnir castigiaus).» «Bi!» ha el detg, «bi!»

Il vin sefageva valer en ses eglis e las stgellas fagevan canera. Era mia fantasia era calirada entras il Medoc. Nus mavan sper in entir rempar dad ossa e skelets, lu puspei sper buots e butschins per finalmein arrivar egl intern dallas catacumbas. Jeu sun staus eri ed hai tschaffau il bratsch da Fortunato.» Mo mirei,» hai jeu detg, «co il salpeter vegn pli e pli spess. El penda sco mescal vid las preits. Nus sesanflein gest sut il letg dil flum. La humiditat cula sco daguots atras l'ossa. Vegni, lein returnar avon che Vus vegnis malsauns. Vossa tuos...»

«Quei ha negina muntada», ha el fatg lalas, «lein ir vinavon! Nus savessen gie... aunc in sitg Me-doc...»

Jeu hai aviert ina butteglia De Grave ed hai tunschiu quella ad el. Fortunato ha svidau quella en in gienà. Ses eglis tarlischavan en ina curiosa glisch. El ha ris e bess la butteglia ell'aria cun in gèst ch'jeu hael buca capiu. Jeu hai mirau sin el tut surstaus. El ha repetiu quei moviment – in moviment fetg grotesc. «Capis Vus buc?» ha el dumandau. «Na!» hai jeu rispondiu. «Essas pia buca... in framassun?» «Co?» «Essas Vus buca... in framassun?» «Bein bein!» hai jeu detg. «Bein! Bein!»

«Vus? Nunpusseivel! Vus – framassun?» «Gie, framassun», hai jeu pretendiu. «In segn!» ha el clamaau.

«Cheu!» hai jeu rebattiu e tratg ina palutta da miradur ord il sac da miu manti. «Vus fageis igl asen!» ha el manegiau ed ei ius in pèr pass anavos. «Vegni denton... tiegl Amontillado!» «Vinavon!» hai jeu detg, hai puspei zuppaui ogl uaffen en miu manti e purschiu ad el miu bratsch.

El ei sepusaus fermamein sin quel e nus vein cuntuau nies viadi. Igl emprem essan nus i sut ina retscha da zulers fetg bass, essan i plinengiu, vinavon, aunc plinengiu ed essan arrivai finalmein en in arviul el qual la schliat'aria scheva mo pli arder levamein nos tizuns che fagevan ussa pauc glisch. Alla fin digl arviul sesanflava aunc in auter arviul. Quel era denton pli pigns. Vid las preits eran, sco ellas grondas catacumbas da Paris, cavegliai tochen sil plantschiu sura skelets da carstgauns. Treis varts dalla cripta interna eran decorai sin quella moda e maniera. Dalla quarta vart era l'ossa curdada per plaun e furmava in dètg grond magliac. El mir liber sesanflava ina nischa da quater pass profunditat, treis pass ladezia e sis ni siat pass altezia. Ella era para buca vegnida baghegiada per ina certa funcziun, fuormava denton semplamein in spazi denter dus gronds pilasters che tenevan ogl arviul. La preit davos era da granit massiv.

Adumbatten alzava Fortunato adina puspei il tizun per veser viaden ella nischa: La glisch brausla lubeva buca veser viaden endretg.

«Mei viaden», hai jeu detg, «leu ei igl Amontillado! Pertucont Luchesi» «El ei in tappalori», ha miu amitg interrut mei e marschaus anavon duront ch'jeu suandavel el. En quei mument ch'el ei arriavaus alla fin dalla nischa e cu el ha sentiu ch'in grep da granit impedeva dad ir vinavon, eis el staus eri tut surstaus. En in gienà hai jeu encadenau el vid il grep. Dus ferms rins da metal eran montai vid quel. Ina cuorta cadeina da fier cun in mischlos era fermada vid in dils rins. Suenter ch'jeu hai ligiau ina cadeina entuorn veta a Fortunato, hai jeu immediat serrau quella. «Miu bien amitg» era memia perplexs da sedefender. Jeu hai priu la clav e sun extraus dalla nischa.

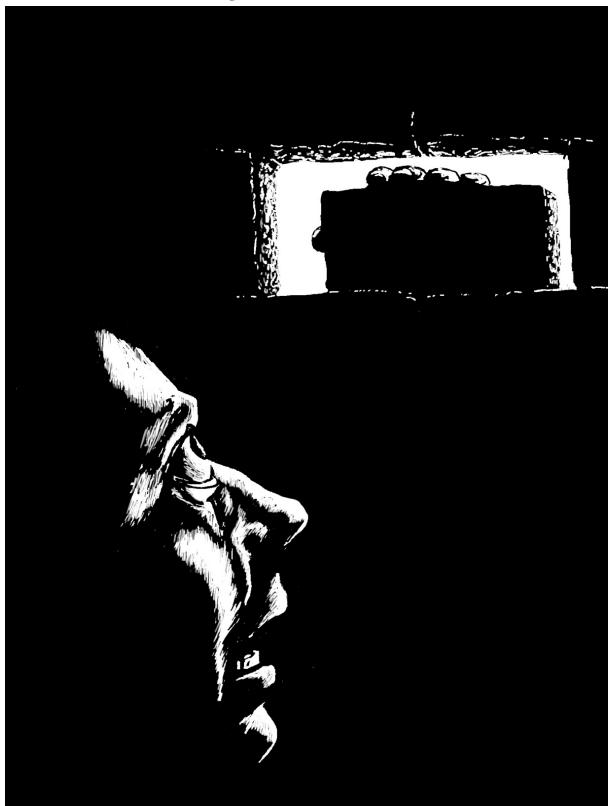
«Strhei cun Vies maun sur il mir vi», hai jeu detg, «Vus stueis sentir il salpeter. El ei veramein fetg humids. Schei aunc inagada supplicar mei : Mei anavos! Na? Vus vuleis buca? Gie – lu stos jeu bandunar Vus definitivamein. Denton avon less jeu procurar per Vus tuttas cumadeivladads pusseivlas.» «Igl Amontillado!» ha miu amitg griu, ch'era aunc adina buca serevegnius da sia perplexadad. «Naturalmein, naturalmein!» hai jeu rispundi.

Duront ch'jeu hai detg quels plaids, hai jeu bess il mun d'ossa dad ina vart. Spert hai jeu scuvretg sil plantschiu dètg biars ziaghels ed era maulta. Cul material e culla palutta da miradur hai jeu entschiet plein premura da far mir. Strusch ch'jeu hai giu mess l'emprema stresa da ziaghels hai jeu remarcau che Fortunato era buca pli stuorns. Igl emprem segn per quei fatg ei stau in griu stetg : Ei era buc il griu d'in stuorn! Lu ei in liung silenzi suandaus. Jeu hai mess la secunda stresa, la tiarza, la quarta; lu hai jeu udiu in scadenem da cadeinas. Quella ramur ha cuzzau pliras minutias. Per udir propi bein la canera hai jeu interrut mia lavur ed hai ruassau in tec sil migliac d'ossa. Cu il fraccass da cadeinas ei tschessaus, hai jeu puspei priu la palutta e mess la tschunavla stresa, lu la sisavla e la siatavla. Uss era il mir gia sill'altezia dil pèz da Fortunato. Jeu hai puspei fatg ina pausa, alzau il tizun sur miu mir e fatg glisch ella nischa dil perschunier. Cheu hai jeu udiu in liung e git grem ord la gula dil ligiau. Ei era, sco sch'el vuless sdermenar anavos mei. In mument hai jeu targlinau – jeu tremblavel. Jeu hai tratg miu sabel ed hai entschiet a furar viaden ella nischa. Suenter in ulteriur cuort mument da ponderaziun sun jeu puspei sequietaus. Jeu hai mess miu maun sils mirs ferms ed erel nundetg cuntents. Jeu sun puspei s'avischinaus a miu mir ed hai rispundi sil grem dil plirader. Jeu hai gidau el, jeu sun daventaus siu resun, jeu hai griu aunc pli dad ault ch'el ed aunc pli ferm. Quei hai jeu fatg – ed el ha calau da grir.

Ei era mesanotg e mia lavur era beingleiti a fin. Jeu vevel finiu l'otgavla, la novavla, la dieschavla ed aunc ina part dall'endischavla stresa. Ei muncava mo pli in zieghel per finir il mir. Jeu hai alzau quel cun difficultads ed hai mess el pli u meins el dretg liug. Cheu hai jeu udiu in rir tut quiet che ha fatg a mi pialgaglina. Lu hai jeu udiu ina vusch tresta ch'jeu hai strusch enconuschiu sco quella da Fortunato. La vusch ha scutinau :»Hehehe... he..he...hehe..he..he... Quei ei veramein in bien spass! – in grondius spass! Nus vegnin aunc a rir da cor surda quei spass el palaz – he! he! – cun in migiel vin! – he! he!» «Sur digl Amontillado?» hai jeu dumandau.

«He! he! – He! he! – Gie, sur digl Amontillado. Denton – vegn ei buca tard? Vegn Signura Fortu-

nato buca a spitgar vess sin nus? E tuts tschels? Lein ir.» «Gie», hai jeu rispundi, «lein ir.» - «Per

l'amur da Diu, Montresor!» - «Gie», hai jeu detg, «per l'amur da Diu!» Sin quels plaids hai jeu buca pli survegniu ina risposta. Jeu hai tedlau bein. Adumbatten. Jeu sun daventaus malpazients ed hai griu dad ault : «Fortunato!»

Puspei negina risposta. Jeu hai catschau viaden in tizun atras la pintga ruosna ch'era restada ed hai schau curdar lien el. Quei ch'jeu hai remarcau, era – scalinem da stgellas. Jeu hai survegniu mal, senza dubi pervia dalla humiditat dil tschaler. Jeu hai fatg prescha da finir la lavur, hai stuschau il davos zieghel ell'endretga posiziun ed hai serrau la davaosa cava cun maulta. Sinquei hai jeu cavigliau l'ossa ch'era giun plaun avon il mir. Dapi in miez tschen-taner veva negin disturbau lur ruaus pli.

Requiescat in pace (Ruaussa en pasch)!

Pensum 6: Teidla la canzun «The Cask of Amontillado» dalla gruppda rock e pop «Alan Parsons Project» ed empleina las largias dalla translaziun che ti anflas sin Moodle!

Pensum 7: Teidla aunc inagada la canzun dil pensum 6, quella gada sas ti mirar il video senza stuer sligar in pensum!

Pensum 8: Ti anflas in giug da damondas da «multiple Choice» pertucont il cuntegn dalla historia cuorta «La buot Amontillado». Ti sas giugar encunter il computer ni en-encunter in conscolar ni ina conscolara.

Pensum 9: Giughei en dus la davosa scena (paginas 19 e 20) dalla «Buot Amontillado»!

Sidonia Caplazi

1. La casa dil larisch

Vocabulari

Pensum 1: Tgei muntan ils suandonts plaids en cursiv che cumparan el text?

- Emprova da declarar cun agens plaids! Il context el qual il plaid stat gida Tei!
- Sche Ti anflas negina sligaziun, enquera il plaid tudestg el vocabulari!

„Ils utschals contan, sco sch'ei dess mo in temps primavaun e maina atun e *scheltiras*.“

der Frost, das Frostwetter

„Aunc da *calonda matg* schain terments cuschs neiv tschuffa en l'umbriva (...).“

caldonda = der erste Tag des Monats -> calonda matg = der 1. Mai, anfangs Mai

„El para dad esser in serius signur, bunamein sco il plevon sin *scantschala*.“

die Kanzel

„Ellas *sefettan* empau e van sur ils praus e tras igl uaul (...).“

sich schmücken

„(...) mo sur notg eis ella semadirada e sa ch'ella vegn a surventscher tut ils *empruaments*.“

die Versuchung, die Prüfung (quei ei buca manegiau ina clausura ni examen)

„(...) e lura ha ella il *presentiment* che ella perdess leuen sia libra veglia (...).“

die Ahnung, das Vorgefühl

„Riget damonda cun tutta *dischentadad*, sch'el astgi far cumpignia ad ella.“

die Anständigkeit

„Ed el vegn e tuorna a vegnir. (...) E finalmein damogna sia nunstunclenteivla *perseveronza*.“

die Beharrlichkeit, die Ausdauer

„Larmas da *letezia* roclan da sias vestas.“

die Freude

Pensum 2: Sinonims ed antonims

a) Indichescha mintgamacai in sinonim per ils suandonts plaids!

la tschema	la cruna (dalla plonta), il péz (dil cuolm)
attaschau (-ada)	affecziunau (-ada)
posseder	haver (en possess)
cuglienar	enganar

Sinonims ed antonims

b) Indichescha mintgamacai in antonim per ils suandonts plaids!

surventscher	schar en ruaus, consolar, confortar, divertir, legrar
turmentar	suttacumber, succumber, stuer ceder, vegnir suten
innocent	culpeivel, cun cuolpa
sefutrar	s'ocupar (da), s'interessar (per, da), s'empitschar (da)

Pensum 3: Numna quater sorts plontas e quater sorts utschals che cumparan el text!

plontas:	il tscherscher, il larisch, il maler-selvatg, il tieu, il pégn, il spinatsch
utschals:	il parfinchel, il petgalenn, il maset, la merlotscha

Pensum 4: Attribuescha mintgamacai in verb als suandonts plaids!

la tiara, il favugn, il vent, las flurs.

Exempel: igl ual ramura

la tiara seregheglia, il favugn buffa e ramura, il vent sussurra, las flurs fladan
---

Pensum 5: Em prova da declarar cun agens plaids las suandontas expressiuns che cumparan el text!

mussar ils barcuns cotschens	SLIGIAZIUN INDIVIDUALA (jemanden zurechtweisen)
buob bletsch	SLIGIAZIUN INDIVIDUALA (grüner Junge)
sederscher sur in precipezi	SLIGIAZIUN INDIVIDUALA

Cuntegn

Pensum 6: Descriva la cumparsa ed il caracter da Sidonia!

Aspect: Sidonia ei ina fetg biala matta/giuvna/dunna (p. 5). Ella ha eglis stgirs (p. 1). Ella ei gronda e ferma sco era intelligenta (p. 2).

Caracter: Sidonia ei plitost in caracter solitari (p. 3 e 5). Ella ei persuenter fetg attaschada alla natira. Ella ha in agen meini perquei ch'ella sefutra da quei ch'ils auters patratgan ni discuoran (p. 2).

Pensum 7: Co ei la relaziun denter Sidonia e Riget Caplazi?

Els han bugen in l'auter dapi lur affonza. Riget fa igl emprem pass cun bitschar Sidonia cura ch'els ein ellas davosas classas da scola. Sidonia replichescha buca quei betsch, mobein dat ina schlaffada entuorn las ureglas a Riget perquei ch'el ha engu-lau il betsch e buca dumandau. Quei schabettg mudregia Sidonia perquei ch'ella ha bugen Riget, mo ella accepta buc igl agir dad el perquei ch'ella vul buc esser ina dasias biaras muronzas mobein la suletta.

Diesch onns pli tard – sco Sidonia ha cumandau all'emprema sentupada - tuorna Riget puspei tier Sidonia, confida sia carezia e damonda ella da daventar sia dunna. Sidonia vul dir gie, mo ella crei buca dil tuttafatg ch'il meglier pur da Muotabiala vegli gest ella sco dunna pervia da sia situaziun familiara. Ella ha numnadamein in schliet renun perquei che siu bab ha bandunau ella e sia mumma. Quella situaziun engre-vegia sia decisiun.

La finfinala daventa Sidonia malgrad tut ils incaps la dunna da Riget Caplazi.

Pensum 8: All'entschatta dil capitel vegn l'arrivada dalla primavera descretta. Descriva l'arrivada dalla primavera sco ti has passentau e viu ella tochen ussa!

Sligiaziun individuala

Pensum 9: Commentescha la suandonta passascha!

„Mo Sidonia vul buca bandunar praus ed uauls. Ina forza misteriusa tegn ella, e lura ha ella il presentiment che ella perdess leuen sia libra veglia e fagess enclins sco ils auters. E quei vul ella buc. Ella vul guder e tener sia libertad, era sche quella ei paupra.“

Sligiaziun individuala

Pensum 10: Tgei muntada ha il siemi da Sidonia?

Sidonia siemia che siu bab retuorni cun ina nav a casa. El ei in retg ed ha rimnau gronds scazis. Sidonia parta cun siu bab ed els van en in marcau nua ch'ella sa haver tut quei ch'ella vul. Il marcau ha denton buca praus ni uaul e quei fa tresta Sidonia ch'ella crei da stuer murir.

Quei siemi muossa il grond giavisch da Sidonia da veser ed entupar siu bab, mo dall'autra vart era il stretg ligiom culla natira.

Il lectur constatescha che la natira ei per Sidonia pli impurtonta che anflar igl agen bab. Sidonia ha dapi sia naschientscha buc in bab e viva, mo sch'ella ha buca la natira entuorn ella, crei ella da stuer murir.

Pensum 11: Malegia 'Sidonia che stat sut il vegl larisch sper la casetta vegliorda' tenor tia imaginaziun!

Sligiaziun individuala

2. Il prau grond

Vocabulari

Pensum 1: Tgei muntan ils suandonts plaids en cursiv che cumparan el text?

- a) Emprova da declarar cun agens plaids! Il context el qual il plaid stat gida tei!
- b) Sche ti anflas negina sligiaziun, enquera il plaid tudestg el vocabulari!

„ (...) dretg e seniester stattan en parada in pèr gronds *lidimers*.“ (il lidimer)

der Miststock, der Düngerhaufen

„ Ella spetga *adumbatten*.“

vergeblich warten

„ E la tradiziun ei ida da generaziun a generaziun ch'ei mondi mal cun quel che vendi il prau. „ Tuppadads!“ patratga Riget. „ Tgi ei ozilgi aunc *superstizius*? (...)“ ”

abergläubisch

„ Nus savessen vender latg, *pieun* e caschiel, carn e verduras per in bien prez.“

die Alpbutter, eingesottene Butter, Bratbutter

„ „Plitost or en tia *pitgogna* da brutg! Gie senza dubi“, rispunda Pieder.“

steiler, steiniger Hang

„ La lavur ch'ei stada per el tochen uss in plascher, ha survegniu tuttenina ina fatscha *tritta*.“

trit = schäbig -> ein bleiches Gesicht

„Savess el mirar, co quei bi sulom vegness lavagaus e *profanaus*?“

entheiligen, schänden

2. Sinonims ed antonyms

Pensum 2: a) Indichescha mintgamai in sinonim per ils suandonts plaids!

gartegiar **tuccar / réussir, haver success**

supponer **sminar, presumar / presumir**

il recav **la rendita, il gudogn, il profit**

la stenta **la fadiglia**

conceder **accordar / lubir, permetter / schar valer**

b) Indichescha mintgamai in antonim per ils suandonts plaids!

il recav	la sperdita, il donn
cun fadigia	senza breigia, tgunsch, levamein
refusar	aceptar
carmalar	refusar, renviar
l'anguoscha	la curascha

Pensum 3: Cumpletecha las famiglias da plaids!

substantiv	adjectiv	verb
igl impediment	impediu	impedir
la tgemblera, la tgembla-dira, la tgemblonza	tgembelu	tgemblar
la confusiun	confus	confusiunar
la concessiun	concediu	conceder

Pensum 4: Emprova da declarar cun agens plaids las suandontas expressiuns che cumparan el text!

malegiar il giavel vid la preit _____

catschar la fortuna da Cunlcas oragiu _____

esser enzatgei ell'aria _____

Sligiazjun individuala

Grammatica

Pensum 5: Indichescha il modus da „ch'el confidi“ e conjughescha “haver” en quei modus!

Modus: **conjunctiv**

che	jeu	hagi	nus	(ha)veien
	ti	hagies	vus	(ha)veies
	el/ella	hagi	els/ellas	hagien

Cuntegn

Pensum 6: Dat ei en tiu vitg in plaz cadruvi? Sche gie, descriva quei liug! Sche na, descriva il plaz avon baselgia!

Sligiaziun individuala

Pensum 7: Tgi ei Rest Barlac, Pieder dil Valà e Tieni Degonda?

Rest Barlac: **El ei il pli grond malcartent e criticher dil vitg.**

Pieder dil Valà: **El ei in pur che sa tut las novas davart ils signurs ed il hotel. El para dad esser in da marveglias.**

Tieni Degonda: **El ei il cauvitg. Igl ei in um ruasseivel cun egliada clara e cavels grischs. El ei beinvesius da tuts perquei ch'el ha buc in'atgna opinuun e dat a mintgin raschun.**

Pensum 8: Daco ei Muotabiala in liug adattau per baghegiar in hotel?

Il vitg da Muotabiala ei adattaus per baghegiar in hotel perquei che l'aria ei buna, ei ha avunda sulegi e gronds uauls. Quei ein las principalas condiziuns per il turissem.

Pensum 9: Tgei avantatgs purtass in hotel als da Muotabiala? Dat ei era disavantatgs?

avantatgs: **In hotel purtass gudogn duront il baghegiar e suenter. Ils habitants sa vessen vender lur products e la cassa communal savess far in recav entras las taxas e taglias.**

avantatgs/ **In hotel pretenda era ina nova infrastructura p.ex. meglieras**
disavantatgs: **vias, in conduct d'aua ed electricitat.**

disavantatgs: **Tut las lavurs fan luvrers jasters, e la finfinala vegn la rauba retratga dil marcau, perquei ch'ils gronds negozis san furnish mintga mument.**

Pensum 10: Numna tratgs communabels e differenzas denter il siemi da Riget e quel da Sidonia egl emprem capetell!

Entras il siemi da Riget encorschan ins ch'el parta la medema pissiun per la natira sco Sidonia. El renconuscha l'imurtonza da sia ierta. Il Prau grond ei en possess da sia famiglia dapi treitschien onns e vender el fuss ina zanur enviers ses per davons.

El selai denton surmenar dils daners e dil patratg da stuer unfrir il prau pil beinstar dils habitants da Muotabiala, e venda il Prau grond. Sidonia refusescha enstagl en siu siemi tut la rihezia che vegn offerida ad ella da siu bab.

Pensum 11: Ein ils quitaus da Sidonia pervia dalla vendita dil prau giustificai?

Luvrei en laver da partenari! Rimnei arguments e menei ina debatta aschia ch'in representa ils arguments „Per il hotel“ e l'auter quels „Encunter il hotel“!

Sligiaziun individuala

3. Il Hotel dil sulegl

Vocabulari

- Pensum 1:**
- Tgei muntan ils suandonts plaids en cursiv che cumparan el text?
  - Emprova da declarar cun agens plaids! Il context el qual il plaid stat gida tei!
  - Sche ti anflas negina sligiaziun, enquera il plaid tudestg el vocabulari!

„ Il vitg ei alteraus, ei en ina febra. Ins discuora mo dil hotel e digl avegnir.”

aufgeregt

„ Els vesan il temps che vegn sco en ina fina cotschnur dall'aurora.”

die Morgenröte

„Tuts ein eivers dil niev, els vulan, e tuttas ponderaziuns cuntrarias ein sclaussas.”

sclauder = ausschliessen -> sclauss = ausgeschlossen

„ Els damognan strusch da transportar vin e biera neuasi a Muotabiala, ed ils vitturins rin, pertgei uss astgan els quintar taxas pli aultas, e negin recloma.”

der Fuhrhalter

„ Sia ambiziun ei schi gronda ch'el ha negin temps pli per sias lavurs campestras.”

der Ehrgeiz

„ Tut sia sempladad e mudestadad paran dad esser sufladas naven.”

die Bescheidenheit

„ Riget ballina tard la sera viers casa.”

schwanken, watscheln

„ Anavon ed anavos ha ella studegiau, co ei vegni ad ir cun els. Ella vegn adina el medem em-brugl. Ei paran dad esser sin ina spunda teissa e leischnien pli e pli spert (...).”

das Gewirr, das Durcheinander

„ Mo jeu hai empriu da luvrar e sai buca star lischenta.”

müssig, untätig

Pensum 2: Enquera el text la versiun romontscha per ils suandonts plaids tudestg's!

die Entschädigung

l'indemnisaziun

Grundstücke zum Zwecke

expropriar (funs pil beinstar communal)

des Gemeinwohls enteignen

il demagog

der Volksaufwiegler

il pedagog

der Erzieher

Pensum 3: Sinonims ed antonims

a) Indichescha mintgamai in sinonim per ils suandonts plaids!

perschuerter

conventscher

la concessiun

il consentiment, la lubentscha, la permissiun

zundrar

smaledir, sgiavlar, smuldir, zachergiar

ruchegiar

muentar, deplazzar, spustar / ir, vegnir

b) Indichescha mintgamai in antonim per ils suandonts plaids!

ereger

spazzar, destruir

ranver

generus

absent

present

la stema

il sprèz, il disprez, il sdegn

Cuntegn

Pensum 4: „Il vitg ei alteraus”. Descriva tenor tia imaginaziun ils eveniments e l’atmosfera a Muotabiala!

Sligiazjun individuala

Pensum 5: Luvrers talians arrivan a Muotabiala. Anflas ti il medem fenomen en tiu vitg? Da nua vegnan ils luvrers jasters? En tgei branscha lavuran els?

Sligiazjun individuala

Pensum 6: Riget porta dapi la vendita dil Prau grond mintga di vestgiu da dumengias. Malegia las duas versiuns da Riget: il pur (en stalla / ...) ed igl acziunari (ell’ustria / en biro / ...)?

Sligiazjun individuala

Pensum 7: Commentescha il dialog denter Sidonia e sia feglia Erna! Dai in ulteriur exemplu per perschuader enzatgi che raps valan buc aschi bia sco la natira ni il cuntrari!

Sligiazjun individuala

Pensum 8: Giug da rollas:

Luvrei en partenaris! Transcrivi il dialog denter Sidonia e Riget! Modifichei il dialog cun aschuntar ni scursanir il discuors! Exercitei suenter il toc en fuorma da teater!

4. In um ed ina femna

Vocabulari

Pensum 1: Tgei muntan ils suandonts plaids en cursiv che cumparan el text?

- a) Emprova da declarar cun agens plaids! Il context el qual il plaid stat gida tei!
- b) Sche ti anflas negina sligiaziun, enquera il plaid tudestg el vocabulari!

„La musica ed ils chorus dil vitg han exercitau biaras seras per *embellir* la fiasta.”

verschönern

„Mo ella declara cun tutta *detschartedad*: (...).”

die Entschiedenheit, die Bestimmtheit

„Discuorer sa el numnadamein sco in *tribun* popular.”

der Volksführer

„Mo havend retschiert l'invitaziun, ha el smaccau quei fin pupi en sia *braunca* (...).”

die Pranke, die Tatze, die Hand

„El ei quersera gie sura a tuts ses cunvischins, schizun al cauvitg Tieni Degonda, schegie che quel ha era sia *reputaziun* e va frestgamein cun il temps.”

der Ruf, das Ansehen

„Els ein vivi duront quella notg sco en ina *cucagna* (...).”

das Schlaraffenland

„Aria fina, humida dalla *rugada* e penetrada dil fried dil fein madir, (...).”

der Tau

Pensum 2: Ella tabella cheusut anflas ti 4 pèra da sinonims e 4 pèra d'antonims. Fai uorden cun colligiar mintgamai ils dus plaids!

ei s'auda	malaveglia	descher	perschuader
	ventscher		
cumparer	entscheiver	dustonza	surplidar
		sparir	rempar
remplazzar		bunaveglia	substituir
	far curvien		

Pensum 3: Emprova da declarar cun agens plaids las suandontas expressiuns che cumparan el text!

leventar in surrir _____

haver la gagliardia _____

haver negina ureglia ni per buns ni per mals plaids _____

Grammatica

Pensum 4: Indichescha il modus da „el capess“ e conjughescha “haver” en quei modus!

Modus: **cundiziunal** _____

che	jeu	havess	nus	havessen
ti		havesses	vus	havesses
el/ella		havess	els/ellas	havessen

Cuntegn

Pensum 5: Tgi ei presents all'inauguraziun dil hotel?

Ils signurs dil Cussegl d'administraziun, Anton de Maler (il president dalla societad), signur Cahuort (il directur dil hotel), Riget Caplazi, Tieni Degonda, Pieder dil Valà, Mattiu dil tgaublut, Gion Crap, Gieri Testa, Gelli Naroll (il scarvon), Robert Caprez (il scolast) e ser Glieci Fravi ein presents all'inauguraziun. Ils biars han purtau cun els lur famiglias.

Pensum 6: Daco van Rest Barlac e Sidonia buc alla fiasta?

Sidonia ha buca simpatia pil hotel che stat pigl jester ed ultra da quei sa ella buca perdunar a Riget dad haver vendiu lur Prau grond.

Rest Barlac ei dapi l'entschatta encunter il hotel. El va buc alla fiasta, perquei ch'el vul mussar ch'el hagi buca midau siu meinu enviers il hotel e ch'el seigi independents da tut(s).

Pensum 7: S'imagina che Rest Barlac mondi alla fiasta d'inauguraziun! Tgei schabegiass tenor tiu meinu? Scriva in text ch'ins savess aschuntar alla novella!

Sligiaziun individuala

Pensum 8: Pertgei refusa Sidonia il schenghetg da Riget?

Sidonia vul buca seida, mobein per ella stgisau carpun e cadisch. Per ella ei il material indigen il meglier ed il pli bi. Ella drova buca igl jester per esser ventireivla.

Pensum 9: Nua ei Prau liung? Fai in dessegn dalla cuntrada cun agid dalla descripziun el text!

descripziun: **Prau liung schai agl ur d'ina vallatscha, schetga il grond temps digl onn. Mo la primavera, cura ch'il favugn va a buffond tras la tiara e luenta las neivs sin ils autls, e la stad, cura che draccas ed urezis scudan greppa, praus e pradas, lura sededesta la val, ed in'aua tuorscha, grischa da glera e gera, serocla ramurond dalla bassa. Lura trembla la tiara, ed ils urs dalla val vegnan sfois malamein. Tschespets e tiara sbovan. Ils praus vegnan pli e pli pigns. Pli baul construevan ils purs rempars da lenna per francar il terren (p. 25).**

dessegn: **Sligiaziun individuala**

Pensum 10: Enconuschas ti atgnas canzuns da buna notg? Scriva ellas!

Sligiaziun individuala

Pensum 11: „(. .) ella (Sidonia) sto senza vuler cumpareglier Riget e Rest, (. .)”.

Ein Riget e Rest veramein omisdus tuttina? Valetescha quei citat cun rimnar arguments da pro e contra!

Sligiaziun individuala

5. Jasters e dividendas

Vocabulari

Pensum 1: Atgna producziun

- a) Scriva sin in fegl da mappa ina historia da 100 – 120 plaids cun duvrar ils plaids ella tabella cheusut! Ti stos duvrar silmeins 12 da quels 24 plaids. La historia duei restar el context dalla novella che nus legin.

(verbs): relatar, proponer, punir, renfatschar, curclar, cuscentar, confessar, vertir

(subst.): la pissiun, l'affischa, la rueida, il metschafadigias, la schenta, la selva, la tschaghera

(adjectives): jester, losch, necessari, emperneivel, semegliont, melanconic, intensiv, staunchel

- b) Suenter haver scret e schau curreger il scolast la historia, rescriva ella sin in fegl da mappa en fuorma d'in text da largias! Las largias ein mintgamai ils plaids che Ti has eligiu dalla tabella.

Sco agid per il conscolar che sto sligar suenter tiu text, noteschas ti alla fin dil text in sinonim ni in antonim dils plaids che s'audan ella largia!

Pensum 2: Cumpletecha las famiglias da plaids!

substantiv	adjectiv	verb
la favoreivladad, la favorisaziun	favoreivel	favorisar
l'irritaziun	irritau, irritabel, irritont	irritar
la tgerlentada	tgerlentau	tgerlentar
la convocaziun	.....	convocar
il perdun, il perdunament	perdunabel, imperdunabel	perdunar
la profunditad, la profundaziun	profund	profundar, approfundar

Grammatica

Pensum 3: Transpona il suandont text el targau!

Igl unviern vegn. La neiv cuarcla la stauncla tiara che savura da fossa, e cuarcla biars fastitgs dalla veta. Igl onn va cun prescha viers la fin. Quel e tschel da Muotabiala fa gis da cufla siu quen. Els arvan ils truchets e ragudan neunavon quens pagai e buc pagai. Ils biars constateschan cun sgarschur ch'els han fatg anavos malgrad ils buns prezis e las entradas da latg, pischada, caschiel ed ovs. Ins sa semplamein buca, nua che la muneida ei ruclada.

Igl unviern ei vegnius. La neiv ha curclau la stauncla tiara che savurava da fossa e curclau biars fastitgs dalla veta. Igl onn ei ius cun prescha viers la fin. Quel e tschel da Muotabiala ha fatg gis da cufla siu quen. Els han aviert ils truchets e rugadau neunavon quens pagai e buca pagai. Ils biars han constatau cun sgarschur ch'els han fatg anavos malgrad ils buns prezis e las entradas da latg, pischada, caschiel ed ovs. Ins ha semplamein buca saviu, nua che la muneida ei ruclada.

Cuntegn

Pensum 4: Ils avdonts da Muotabiala venereschan ils hospes dil hotel. Numna entginas scenas che demuossan quei! Ord tgei motivs venereschan ils avdonts ils hospes?

Jasters promeneschan encunter igl uaal. Ils purs train devotamein capiala. Femnas e giuvnas pondereschan ils fins vestgius ed ein plein smarvegl. E sch'in da quels jasters stat eri e discuora cun Gieri Testa ni Gion Crap, lura ein quels sco en tschiel, ed igl entir vitg sa en cuort, con migeivla la signoria dil hotel ei (p. 28).

Ils purs queschan, sch'ina roscha dels traversa lur praus, zappitschond la jarva sco sch'ei fuss ina pastira. Els scamondan al cavrer da curnar la damaun per buca leventar ils jasters dalla sien e scamondan alla guardia da notg da clamar las uras ed al caluster da tuccar da stizzar (p. 28).

motiv: **Ils purs da Muotabiala sesentan lunsch sut quella glieud che sa ir il bi luvergis a spass sco els mo la dumengia. Els ein creatiras murtiradas, la signaria pigns dieus, als quals ins astga s'avischinar mo cun veneraziun e cun enclins (p. 28).**

Pensum 5: Havesses ti in cumpurtament d'in Rest Barlac ni d'in Gieri Testa enviers ils jasters?
Numna arguments per tia decisiun!

Sligaziun individuala

Pensum 6: Pertgei vegn convocau ina radunonza? Tgei schabegia alla radunonza?

La suprastonza ha convocau ina radunonza culla tractanda 'migliuraziuns', q.v.d. che la suprastonza preveda migliurar certas infrastructuras insufficiencias ed en quei cass vegn la proposta fatga da renovar la via da Crest verd.

Alla radunonza damonda Martin dil Brutg sch'ins hagi ils daners da pagar la renovaziun dalla via da Crest verd. A quella damonda rispunda Riget vehementamein cun in votum che plaida per la renovaziun en num dil progress. Ultra da quei attacca el Martin dil Brutg cun screditar el, perquei ch'el ha buca cumprau aczias e cunquei era buca susteniu il progress dil vitg. La situaziun pigiura cura che Riget pretenda che Martin dil Brutg hagi mo deivets. Naven da quei mument daventa Martin dil Brutg inimitg dil hotel e da Riget.

Pensum 7: Situescha las lingias cheusut, q.v.d. descriva tgei chiei schabegiau avon e suenter!

„Perfin quels ch'enconuschevan l'entira cronica dil vitg san mo dad in semegliont cass, ed ins discuora puspei dalla mumma da Sidonia.”

Sligaziun individuala

Pensum 8: „La giuventetgna d'ozilgi enconuscha negina morala.” Explicescha quei citat!

Sligaziun individuala

Pensum 9: „Mintga pumer crescha, sco el vegn tratgs.” Explicescha quei citat da Rest!

Sligaziun individuala

Pensum 10: Co ei la situazion finanziala dils purs alla fin dalla sessiun dil hotel?

Ils habitonts da Muotabiala arvan ils truchets e ragudan neunavon quens pagai e buca pagai. Ils biars constateschan cun sgarschur ch'els han fatg ina sperdita malgrad ils buns prezis e las entradas da latg, pischada, caschiel ed ovs. Ins sa semplamein buca, nua che la muneida ei ruclada.

Il mender stat ei cun la famiglia Caplazi, perquei ch'els han giu neginas entradas.

Pensum 11: Resumescha en agens plaids il viadi da Riget el marcau ed il decuors dalla radunanza dils acziunaris! Tgei resultat ha la sessiun dil hotel purtau?

resumaziun: **Sligiaziun individuala**

damonda: **Il hotel ha fatg negin deficit, denton san ins era buca pagar dividendas pigl onn vargau.**

Plinavon sto mintga acziunari pagar duatschien francs per aczia per che la societad sappi cumprar la fontauna dall'aua ch'ei vegnida intercurida.

Pensum 12: Tgei sligiaziun ha Sidonia pils deivets? Ei Riget d'accord cun sia sligiaziun?

Sidonia propona da vender las aczias, casa e clavau, praus ed ers, da bandunar Muotabiala, da cumprar in bein enzauna auter ed entscheiver da niev.

Riget ha buca la forza da dir na alla proposta da Sidonia, denton quenta el buca vender las aczias e quei tradescha el buc a sia consorta.

6. Ils perdavons

Vocabulari

Pensum 1: Enquera el legn cruschau ils suandonts plaids (substantivs senza artechel):

1. Dai igl antonim per... **incert, nunvendibel, la sperdita, palandrar, la fleviezia, amar /** franc, venal, la rendita, barhar, la fermezia, odiar
2. Dai il sinonim per ... **impressiunont, la decisiun, udir, la stgisa, la beffa, stinschentar /** imposant, la resoluziun, endriescher, la viarcla, la gomia, supprimer
3. Ins tschontscha dalla „**remischun** dils puccaus“.
4. Ina persuna che fa da valanuot ei in **vagabund**
5. Sch'ins ha in siemi dil futur, han ins ina **visiun**
6. Torturar enzatgi numn'ins «ina **tortura»»**
7. Sch'enzatgei tucca mei sentimentalmein sun jeu **commuentaus/-ada**.
8. Vender al meglier offerent ei vender agl **ingant**
9. Derscher plontas per obtener praus da cultivar numn'ins **urbarisar**
10. einen Wunsch erfüllen = **ademplir** in giavisch

11. die Erniedrigung = **humiliaziun**

A	C	V	V	B	N	M	L	P	O	S	P	E	R	D	I	T	A	I	U	Z	T	C
T	P	R	E	Q	S	U	D	F	G	H	L	K	A	C	V	B	N	M	S	L	J	O
H	A	G	F	D	Q	D	S	U	Z	T	E	E	I	N	G	A	N	T	P	O	I	M
C	L	V	B	N	M	I	P	O	U	Z	T	R	E	W	Q	D	F	G	S	A	L	M
X	A	T	I	M	P	R	E	S	S	I	U	N	O	N	T	Z	U	I	I	O	P	U
M	N	B	C	A	D	G	L	O	U	N	R	E	U	I	A	C	V	O	E	A	N	E
S	D	S	A	R	L	P	D	V	R	C	R	H	U	M	I	L	I	A	Z	I	U	N
F	R	A	D	E	I	H	G	S	R	E	T	T	W	B	N	C	Z	U	Q	U	R	T
L	A	T	E	Z	U	I	O	T	O	R	T	U	R	A	O	I	P	R	L	R	K	A
E	R	J	M	H	G	F	D	S	A	T	A	S	E	C	V	B	N	B	M	B	U	U
I	E	L	P	G	V	H	N	V	V	Z	R	I	T	R	E	C	B	A	V	A	N	Z
V	C	X	L	M	A	Z	S	T	I	N	S	C	H	E	N	T	A	R	B	R	R	I
L	E	D	I	U	G	O	R	S	S	U	C	B	P	L	G	F	L	I	E	I	E	R
E	P	E	R	B	A	N	C	F	I	Q	E	P	Z	I	R	S	B	S	N	S	M	L
Z	C	C	P	F	B	G	H	A	U	S	R	I	W	B	O	V	I	A	Q	A	I	R
I	T	I	Z	N	U	N	V	E	N	D	I	B	E	L	U	I	P	R	S	R	S	O
A	F	S	G	H	N	J	L	A	C	V	B	E	C	M	N	L	P	I	R	A	C	C
F	S	I	G	G	D	N	Q	E	R	S	M	F	O	P	C	V	B	O	Z	H	H	I
M	A	U	S	D	F	G	L	P	O	H	U	F	Z	T	R	E	Q	R	N	I	U	C
U	C	N	I	H	G	S	S	T	G	I	S	A	Z	R	I	V	F	N	A	S	N	O

Grammatica

Pensum 2: Conjughescha il verb “esser” el conjunctiv present ed el cundiziunal present direct!

che	jeu	seigi	nus	seigien
	ti	seigies	vus	seigies
	el/ella	seigi	els/ellas	seigien
	jeu	fuss	nus	fussen
	ti	fusses	vus	fusses
	el/ella	fuss	els/ellas	fussen

Cuntegn

Pensum 3: Tgei siemia Riget e daco? Explicescha la muntada dil siemi!

siemi: **Riget siemia da tut ses perdavons e lur historia dapi ch'els ein arrivai a Muotabiala.**

muntada: Riget ha schliata cunscienzia enviers ses perdavons che han unfriu lur vetas per lur vognentsuenter. El ha vendiu e vegn a vender tut quei ch'els han acquistau cun gronda stenta/fadiglia.

Pensum 4: Di tiu mein! Daco va Riget a vender sia casa e clavau a Rest e buc ad enzatgi au-ter?

Sligaziun individuala

Pensum 5: „Cu la caura ei carpada, vegn ins memia tard cun las arbagias.” Explicescha quei citat!

Sligaziun individuala

Pensum 6: Co ei igl anim dils purs da Muotabiala suenter haver survegniu la novitad ch'ei detti neginas dividendas, mobein deivets?

Ils purs da Muotabiala ein grittentai, perquei ch'els sesentan cuglienai. Els fan pugn en sac, greschan e smaledeschans ellas ustrias dil hotel e dils promoturs dil hotel, dil cauvitg Tieni Degonda e da Riget Caplazi. Pils purs da Muotabiala ein els dus la culpa.

Pensum 7: Nua va Sidonia culs affons duront igl ingant? Daco va ella leu?

Sidonia va cun ses affons tier la casetta dil larisch, perquei ch'ella vul buc esser presenta agl ingant nua che lur patrimoni vegn vendius. Ei fa mal a Sidonia da veser co igl uorden dils Caplazis vegn purtaus orda casa, tractaus senza cor e pietad ed expouius allas egliadas criticantas e beffegiontas dils habitants da Muotabiala. Ella descriva quei sentiment sco sch'enzatgi amputass ad ella in pei ni in bratsch. Plinavon vul ella era schurmegiar ses affons da quellas scenas humiliontas.

Pensum 8: Co sedeporta Martin dil Brutg egl entir capitel?

Riget haveva attaccau Martin dil Brutg cura che lez haveva dumandau pertucccont ils daners per renovar la via da Crest verd.

Martin dil Brutg dat ussa petta pagada a Riget e quei cun il pli grond plascher. Ell' ustria sco era agl ingant attacca el Riget cun far beffas da sia miseria.

Pensum 9: Tgei manegia Riget cun „baus da grascha”?

El manegia cun "baus da grascha" ils habitants da Muotabiala che fan beffas da lur miseria el vitg sco era agl ingant.

Pensum 10: Han Sidonia e Riget la medema finamira pil futur suenter la vendita?

Sidonia e Riget han buca la medema finamira pil futur. Sidonia accepta dad ir a star el marcau, denton mo tochen che Riget ha anflau in auter bein puril per entscheiver da niev.

Riget gioga dall'autra vart cun fallidas cartas. El empermetta a sia dunna ch'el enqueri in bein puril, denton fa el buc ei. El vul numnadamein buca pli luvrar sco pur, mobein viver noblamein el marcau cun il gudogn vegnent dallas aczias.

Pensum 11: Tgei ei la Via crucis?

Sligiaziun individuala

Pensum 12: Empren a memoria la canzun alla fin dil capitel!

Sligiaziun individuala

7. El marcau

Vocabulari

Pensum 1: Scriva cun mintga plaid ella tabella ina construcziun! Igl ei scumandau da duvrar „ Il recav ei... ”! Mira igl exempli!

Exempel:Nus havein fatg in grond recav cun vender limonadas.

l'encarschadetgna, la muschna, sfugatar, il spuentegl, cumpetent

Sligiazjun individuala

Pensum 2: Ella tabella cheusut anflas Ti 8 pèra da sinonims. Fai uorden cun colligiar mintgama iils dus plaids!

mundan

ruclar

s'adattar

cupitgar

procurar

striblar

spargnar

s'assimilar

brausel

sbrigar

commetter

far

mirar

fugir

terrester

fleivel

Pensum 3: Emprova da declarar cun agens plaids las suandontas expressiuns che cumparan el text!

fierer daners ord finiastra

recaltgar in tec sulegl da mintga di

Cuntegn

Pensum 4: Descriva l'avdonza dils Caplazis!

Lur avdonza ei buca fetg gronda, mo emperneivla. Las stanzas ein aultas, han glisch electrica, ed en cuschina ei ina fueina da gas installada ed era l'aua.

Pensum 5: Daco sesenta Sidonia buc bein el marcau?

Ella sesenta buca bein el marcau, perquei ch'ils curtgins, ils praus, ils uauls, il cont dall'utschleglia (dils utschals), il ramurar digl ual, il sussurar dil vent da stad ed il buf-far dalla cufla mauncan ad ella.

Pensum 6: „ Mo sa il pli bi maletg, fiers d'ina glisch sin in lenziel alv, vegnir cumparegliaus cun la levada dil sulegl sin nossas muntognas? ” Rispunda a quella damonda!

Sligiazun individuala

Pensum 7: Tgei lavura Riget duront il di?

El ha negina occupaziun. El survegn contact culs signurs acziunaris dil hotel e passen-ta ils dis cun els el restaurant cun dar jass, heighels ni politisar e gustar ils vins dils dif-ferents tschalers.

Pensum 8: Sidonia entscheiva ad ir las dumengias culs affons tras uauls, praus ed ers. Daco? **Ils affons entscheivan a s'endisar al marcau cun emprender bunas e schliatas manieras dalla giumentetgna dil marcau e cun emblidar lur lungatg-mumma. Ella va cun els tras uauls, praus ed ers per destadar els e regurdar els allas pintgas caussas dalla natira che han adina tschaffau els.**

Pensum 9: Tgei intent ha la mappa da curom mellen?

Riget va mintga di els restaurants per passentar siu temps. A Sidonia di el denton ch'el mondi a sessiun pervia dil hotel perquei ch'els hagien bia lavur. La mappa da curom mellen ei per dar la pareta ch'el ditgi la verdad.

Pensum 10: Tgei svela che Riget vul buc vender sias aczias e turnar a far il pur?

Riget tuorna ina sera a casa e freda da vin e rosoli. El fiera sia mappa sin meisa e quella sesarva. Gasettas illustradas cun maletgs mundans e banals crodan giun plaun. Sidonia vesa las gasettas e confruntescha siu um cun dumandar sche quellas gasettas seigien las actas impurtontas dil hotel. Riget emprova all'entschatta da zuppentar la verdad, mo la finfinala - cun squetsch davart da Sidonia - muossa el sia vera fatscha e lai saver siu intent.

Pensum 11: Co giudicheschas ti il cumpurtament da Sidonia? Prendesses ti era las aczias per suenter vender ellas? Argumentescha tia risposta!

Sligiaziun individuala

Pensum 12: Tgi duei vender las aczias per Sidonia e daco quella persuna?

Rest Barlac duei vender las aczias a mintga prezi e comprar casa, clavau e praus per la famiglia Caplazi. Sidonia ei ida tier Rest Barlac, perquei ch'ella sa confidar e sefidar da negin auter.

Pensum 13: Has Ti forsa ina teoria pertgei che la canzun dil capetel sis serepeta puspei el capetel siat?

Sligiaziun individuala

Pensum 14: „Ti reha paupradad!“:

- a) Tgei capeschas Ti sut quei citat?

Sligiaziun individuala

- b) Quei citat ei in oxymoron. Tgei ei in oxymoron? Fai diever digl internet!

Sligiaziun individuala

Pensum 15: “Rest telegrafescha a Riget.” Nus emprendein igl alfabet da Morse!

Sligiaziun individuala

8. El sulegl dalla sera

Avon la lectura

Pensum 1: Il tetel dil davos capetel ha num “El sulegl dalla sera”. Tgei tradescha el dil cuntegn dil capetel?

Sligiaziun individuala

Pensum 2: Co vegn la novella tenor tiu meini a finir? (Dat ei in happy end ni buc?)

Sligiaziun individuala

Duront la lectura

Pensum 3: Tgei schabegia cul temps el davos capetel?

Il davos capetel presenta il raquent entgins onns pli tard, perquei ch'ils affons da Sidonia e Riget ein buca pli affons, mobein carschi.

Pensum 4: Nua viva la famiglia Caplazi?

La famiglia Caplazi viva sil bein Prabi denter las duas vischnauncas Nomis e Taverna.

Pensum 5: Rimna novas informaziuns pertucont las persunas che cumparan el capetel!

Sligiaziun individuala (fegl cun survesta dallas persunas)

Pensum 6: Co ei la relaziun denter Sidonia e Riget?

Ursulina Caplazi, la feglia da Sidonia e Riget, ha maridau Carli Barlac, il fegl da Rest Barlac.

Caspar Caplazi, il fegl da Sidonia e Riget, ei s'inamuraus da Rosa dil Brutg, feglia da Martin dil Brutg.

Ins sa supponer che las relaziuns denter quellas famiglias ein bunas.

Pensum 7: Co ein las relaziuns denter ils Caplazis, ils Barlacs e la famiglia dil Martin dil Brutg?

Sidonia e Riget han puspei anflau ensem en ventira e carezia. Riget ei puspei daventaus il vegl ed ei guarius da sia tappa idea davart il hotel cun survegnir in lavatgau da Rest Barlac e cun sustegn da Sidonia.

Pensum 8: Cumpareglia l'entschatta dalla novella cun la fin! Dat ei differenzas ni tratgs comunabels?

Sligiaziun individuala

Pensum 9: Malegia Sidonia e Riget ella scena dallas davosas lingias nua ch'els sesan sil baun e miran il sulegl che va da rendiu!

Sligiaziun individuala

Suenter la lectura

Pensum 10: Dessegna in sistem da coordinatas! Dessegna ina curva che muossa ils muments bass ed aults dil raquent duront tut ils capetels!

Sligiaziun individuala

Pensum 11: Plai la fin dalla novella a ti?

Sligiaziun individuala

Pensum 12: Dai alla novella in'autra fin! Elegia denter happy end ni buc! Scriva silmeins 120 plaidis!

Sligiaziun individuala

Evaluaziun

Pensum 13: Co ha la novella plaschiu a ti? Noda in X ella tabella!

Numna in pèr puncts che han plaschiu a Ti respectivamein in pèr puncts che han buca plaschiu a Ti!

	---	--	-	0	+	++	+++	
--	-----	----	---	---	---	----	-----	--

Sligiaziun individuala